

۲ درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم

دومین مهارتی که در فرایند آموزشی جامع قرآن بایستی در دانش‌آموزان ایجاد کرد، «کسب مهارت درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم» است. این مهارت را می‌توان در ضمن آموزش روخوانی به دانش‌آموزان ایجاد کرد.

در دوره ابتدایی می‌توانیم به فهم کلمات آشنا و پرکاربرد که با زبان فارسی اشتراک و قرابت دارند اشاراتی داشته باشیم، تا به مرور دانش‌آموزان بتوانند در حین خواندن آیات و عبارات قرآن کریم، فهمی نسبی به آیات داشته باشند و با قرآن کریم ارتباط بیشتری برقرار کنند.

این مهارت را می‌توان از همان پایه اول ابتدایی و حتی پیش از آنکه دانش‌آموزان حروف و حرکات را بشناسند و به توانایی روخوانی برسند، آغاز کرد؛ مثلاً در همان ماه‌های اول سال که معلم ناچار است به شیوه شنیداری آموزش دهد (در پایه اول آموزش لوحه به شیوه دیداری و بخش خوانی دانش‌آموزان از روی لوحه، از هفته سوم آذرماه شروع می‌شود)، در حالی که دانش‌آموزان سوره‌های کوتاه را می‌شنوند و تکرار می‌کنند. از آن‌ها می‌خواهیم معنی کلماتی را که برایشان آشناست بگویند. مثلاً سوره «حمد» را آموزش می‌دهیم. دانش‌آموز می‌شنود: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ» و تکرار می‌کنند در همین حال از او می‌پرسیم: معنای کدام کلمات را می‌دانید؟ در همین عبارت، معنی «اسم» و «الله» را اکثراً بیان می‌کنند و بعد از شنیدن آیه «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» معنی کلمات «حمد» و «الله». یا ترکیب «الْحَمْدُ لِلَّهِ» را بیان می‌کنند، یا می‌توان از هر فرصتی جهت آموزش معنای آیات و عبارت قرآن استفاده کرد؛ مثلاً از دانش‌آموزان کلاس اول می‌پرسیم: بچه‌ها «الله» به چه معنا است؟ جواب می‌دهند: یعنی «خدا»، بعد می‌پرسیم: «کتاب» یعنی چه؟ می‌گویند: یعنی همان «کتاب». سپس می‌گوییم: بچه‌ها حالا «کِتَابُ اللَّهِ» یعنی چه؟ جواب می‌دهند یعنی «کتاب خدا». و به همین ترتیب، معنای «نِعَمَتَ اللَّهِ»، «رَسُولَ اللَّهِ» و... را از آن‌ها می‌پرسیم یا به طور مثال، در پایه دوم، در همان درس اول (جلسه سوم) عبارات زیر آمده است:

«قَالَ يَا آدَمُ»، «هَذَا كِتَابُنَا»، «وَأَخَاهُ هَارُونَ» و «قَالَ هِيَ عَصَايَ».

در اینجا نیز کلمات آدم، کتاب، هارون و عصا برای دانش‌آموزان آشنا هستند و به همین روال، هر جمله‌ای که دانش‌آموز می‌خواند، از او بخواهیم معنای کلماتی را که می‌داند، بیان کند.

■ خواندن برخی از آیات درس همراه با ترجمه آن‌ها

— اهداف

- ۱ آشنایی با برخی از آموزه‌های بلند و حکمت‌آمیز قرآن کریم
- ۲ تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن و خواندن مستمر آن
- ۳ ایجاد زمینه برای درک تدریجی معنای واژگان بر کاربرد قرآن کریم

۴ تقویت انگیزه و علاقه به یادگیری قرآن کریم و خواندن مستمر آن حتی الامکان با توجه به درک معنای عبارات.

کار در کلاس حتماً بایستی در کلاس توسط دانش‌آموزان انجام گیرد. در این بخش از دانش‌آموزان می‌خواهیم تمرین‌ها را به کمک آموخته‌های عمومی و قبلی ایشان و نیز به کمک ترجمه عبارات قرآنی صفحه قبل، ابتدا به صورت فردی انجام دهند و پس از آن با هم گروه خود در مورد آن چه نوشته‌اند مذاکره کنند. سپس از چند نفر از دانش‌آموزان می‌خواهیم این کلمات و عبارات را همراه با معنای آن برای کلاس بخوانند و در صورت نیاز به تصحیح روخوانی با معنای کلمه یا عبارت خوانده شده می‌پردازیم. بنابراین:

۱ پس از گروه‌بندی دانش‌آموزان، از آن‌ها می‌خواهیم با مراجعه به ترجمه آیات درس، معنای کلمه‌ها و ترکیب‌های مورد نظر را ابتدا به صورت انفرادی و سپس به صورت گروهی به دست آورده و در مقابل آن با مداد بنویسند.

۲ از یکی از اعضای گروه می‌خواهیم کلمه‌ها یا ترکیب‌ها را همراه با معنای آن بخواند. این کار توسط گروه‌های دیگر نیز انجام می‌شود تا همه کلمه‌ها و ترکیب‌ها معنا شود.

۳ از دانش‌آموزان می‌خواهیم ابتدا به صورت انفرادی و سپس به صورت گروهی و به کمک معنای کلمات ارائه شده، ترکیب‌ها، عبارات و برخی از آیات ساده و کوتاه قرآنی را که در تمرین دوم این بخش پیش‌بینی شده است، معنا کنند.

۴ این تمرین نیز، مانند تمرین قبل توسط اعضای گروه‌های مختلف، در کلاس خوانده شده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

■ چند تذکر

۱ پس از انجام هر تمرین و قبل از انجام تمرین بعدی، آن تمرین توسط چند دانش‌آموز برای کلاس خوانده و تصحیح می‌شود.

۲ در زمان خواندن کلمات و عبارات قرآنی توسط دانش‌آموزان، بایستی به صحیح خواندن آن‌ها و رفع اشکالات روخوانی توجه کافی داشته باشیم.

۳ از آنجا که دانش‌آموزان موظف به حفظ ترجمه کلمات و عبارات بخش «کار در کلاس» نیستند، این موارد را در ارزشیابی پایانی در نظر نمی‌گیریم.

۴ برای انجام تمرین‌های کار در کلاس، اطلاعات عمومی و آموخته‌های قبلی دانش‌آموزان کفایت می‌کند. در صورت نیاز می‌توانند برای یافتن ترجمه یک کلمه از ترجمه عبارات قرآنی صفحه قبل این تمرین‌ها نیز استفاده کنند. به احتمال بسیار ضعیف اگر هیچ‌یک از این مراحل برای دانستن معنای یک کلمه کفایت نکرد، مراجعه به فهرست کلمات معنا شده که در آخر کتاب دانش‌آموزان آمده است، اشکالی ندارد.